

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Kala (przewodniczący)
SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)
SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

Protokolant Patrycja Kotlarska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Marka Zajkowskiego,
w sprawie **P. S.**

oskarżonego z art. 297 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 24 maja 2024 r.,

kasacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 7 lipca 2023 r., sygn. akt V Ka 538/23

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w Malborku

z dnia 18 października 2022 r., sygn. akt II K 921/21,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

Andrzej Stępka

Dariusz Kala

Małgorzata Wąsek-Wiaderek

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Malborku wyrokirm z dnia 18 października 2022 r., sygn. akt II K 921/21, uznał oskarżonego P. S. za winnego występku z art. 297 § 1 k.k. polegającego na tym, że w dniu 10 października 2018 r., prowadząc działalność gospodarczą pod nazwą „P.” z siedzibą w miejscowości O., w celu uzyskania pożyczki pieniężnej w kwocie 100.000 zł - przedłożył poświadczający nieprawdę wniosek oznaczony nr [...] o udzielenie pożyczki rozwojowej zawierający określenie, iż pożyczka zostanie przeznaczona na zakup samochodu auto - lawety oraz dwóch przyczep w celu rozwoju przedsiębiorstwa zgodnie z profilem prowadzonej działalności, która to okoliczność miała istotne znaczenie dla uzyskania wymienionego wsparcia finansowego, na podstawie którego to wniosku w dniu 29 października 2018 r. zawarł umowę inwestycyjną pożyczki nr [...], na podstawie której uzyskał wymienione środki udzielane z wkładu Banku z siedzibą w N. i Bankiem1 w D. z siedzibą w D., występujących łącznie jako pośrednik Finansowy oraz wkładu Funduszu Funduszy wniesionego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa [...] na lata 2014-2020, w ramach realizacji Umowy Operacyjnej nr [...] Instrument Finansowy – M. oraz P. - i za to skazał go na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, a na podstawie art. 69 § 1 i 2 k.k. i art. 70 § 1 k.k. wykonanie tej kary warunkowo zawiesił tytułem próby na okres 2 lat; na podstawie art. 72 § 1 pkt 1 k.k. zobowiązał oskarżonego P. S. do informowania sądu o przebiegu okresu próby.

Apelacje od tego wyroku wnieśli obrońca oskarżonego oraz na niekorzyść oskarżonego pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego Banku w N.

Pełnomocnik zaskarżył wyrok w części, co do jego pkt III - a to w zakresie, w jakim nie został orzeczony wobec oskarżonego obowiązek z art. 72 § 1 pkt 8 k.k., tj. obowiązek wykonania przez oskarżonego orzeczenia - Nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym wydanego przez Sąd Okręgowy w Gdańsku IX Wydział Gospodarczy w dniu 16 października 2020 r., w sprawie o sygnaturze akt IX GNc 1036/20 z powództwa Banku w N. przeciwko P. S.

W konkluzji pełnomocnik wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez orzeczenie obok obowiązku nałożonego na oskarżonego z art. 72 § 1 pkt 1

k.k., także obowiązku z art. 72 § 1 pkt 8 k.k., tj. obowiązku wykonania w całości w/w orzeczenia.

Obróńca oskarżonego zarzucił w apelacji: a/ obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść wyroku, a to: art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. i art. 414 § 1 zd. 2 k.p.k. poprzez zaniechanie wydania wyroku uniewinniającego; art. 7 k.p.k. poprzez dowolną ocenę wyjaśnień oskarżonego; art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. poprzez bezzasadne oddalenie wniosków dowodowych oskarżonego; b/ błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który mógł mieć wpływ na jego treść.

W konkluzji obrońca wniósł o zmianę orzeczenia i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego w odpowiedzi na apelację obrońcy oskarżonego wniósł o oddalenie tej skargi w całości.

Po rozpoznaniu wniesionych apelacji Sąd Okręgowy w Gdańsku wyrokiem z dnia 7 lipca 2023 r., w sprawie V Ka 538/23, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uniewinnił oskarżonego P. S. od zarzucanego przestępstwa, a kosztami procesu obciążył Skarb Państwa, z wyjątkiem należności z tytułu udziału radcy prawnego w charakterze pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego Banku w N.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł na niekorzyść oskarżonego pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego –Banku w N., który na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. i art. 526 § 1 k.p.k. zarzucił rażące naruszenie prawa, tj. art. 7 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 2 i 3 k.p.k. polegające na rażącym naruszeniu reguł procedowania poprzez:

a/ uznanie, że Sąd I instancji ocenił dowody (w postaci wyjaśnień oskarżonego) z uchybieniem w zakresie logicznego rozumowania w sytuacji, gdy Sąd I instancji dokonał oceny zgromadzonych dowodów zgodnie z treścią art. 7 k.p.k. - w granicach swobodnej oceny dowodów, tj. po ujawnieniu całokształtu okoliczności sprawy, po rozważeniu wszystkich okoliczności przemawiających zarówno na korzyść jak i na niekorzyść oskarżonego, po przekonującym i logicznym, z uwzględnieniem wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego umotywowaniu swego stanowiska w uzasadnieniu;

b/ uznanie wyjaśnień złożonych przez oskarżonego P. S. w zakresie zamiaru przeznaczenia środków uzyskanych z pożyczki i rzeczywistego sposobu ich wydatkowania za wiarygodne w sytuacji, gdy z innych dowodów zgromadzonych w aktach sprawy - informacji z banku Millennium wraz z historią transakcji z rachunku P. S. - wynika odmienny sposób ich wydatkowania niż deklarowany przez oskarżonego;

c/ uznanie, że podejmowane przez oskarżonego czynności po złożeniu wniosku o udzielenie pożyczki nie mogą mieć wpływu na ocenę zamiaru jakim kierował się podczas popełniania czynu (składania wniosku o udzielenie pożyczki), podczas gdy zachowanie oskarżonego po popełnieniu czynu stanowi podstawę do rozważań na temat motywacji, jaką się kierował przy składaniu wniosku o pożyczkę, czego konsekwencją było błędne uznanie przez Sąd II instancji, że w niniejszej sprawie wystąpiła względna przyczyna odwoławcza z art. 438 pkt 2 i 3 k.p.k.

W konkluzji pełnomocnik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Prokurator Rejonowy w Malborku w odpowiedzi na kasację wniósł o uznanie jej za oczywiście zasadną i uwzględnienie. Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej poparł kasację pełnomocnika i wniósł o jej uwzględnienie.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego okazała się trafna i należało ją uwzględnić. W konsekwencji Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd odwoławczy rażąco naruszył przepisy prawa, a mianowicie art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k., poprzez dokonanie wrywkowej oceny dowodów, która nie uwzględniała zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego, wobec ograniczenia kontroli instancyjnej do analizy tylko części zgromadzonego materiału dowodowego, bez uwzględnienia całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej i kontekstu całości pisemnych argumentów przytoczonych przez Sąd Rejonowy w Malborku w uzasadnieniu wyroku. Jakkolwiek w *petitum* kasacji nie powołano wprost art. 410

k.p.k. jako naruszonego, to analiza uzasadnienia skargi dowodzi wprost, nawet bez potrzeby odwoływania się do reguły z art. 118 § 1 k.p.k., że w istocie zarzuca się także i to uchybienie.

Pomimo, że Sąd odwoławczy w sposób diametralnie odmienny orzekł w stosunku do rozstrzygnięcia Sądu I instancji, uczynił to bez przekonującego uzasadnienia swego stanowiska, mimo, że przedstawił argumenty stosunkowo obszernie. Należy zwrócić uwagę, że art. 457 § 3 k.p.k. stanowi, iż sąd odwoławczy winien podać w uzasadnieniu, czym kierował się wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za zasadne albo niezasadne. Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie sądowym utrwalony jest pogląd, że w wypadku orzeczenia reformatoryjnego jego uzasadnienie w odniesieniu do dokonanych zmian powinno spełniać wymogi stawiane uzasadnieniom wyroków sądów pierwszej instancji. Sąd powinien był omówić przedstawione w postępowaniu dowody, zgodnie z dyspozycją art. 410 k.p.k. i ocenić ich wymowę, i znaczenie, a także płynące z nich wnioski (*por. T. Grzegorzczak. Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Warszawa 2008, s. 985; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2017 r., V KK 63/17, LEX nr 2305930; z dnia 11 marca 1993 r., III KRN 21/93, OSNKW 1993, z. 5 – 6, poz. 34; z dnia 10 grudnia 1986 r., V KRN 401/86, OSP 1987, Nr 11 – 12, poz. 226; z dnia 4 lipca 1974 r., III KRN 33/74, OSNKW 1974, z. 11, poz. 201*).

W niniejszej sprawie doszło do naruszenia art. 7 k.p.k. przez orzekający co do faktów Sąd odwoławczy. Skuteczne postawienie takiego zarzutu w postępowaniu kasacyjnym było zaś możliwe, skoro ten Sąd właśnie dokonał odmiennej analizy dowodów – od uczynionej przez Sąd pierwszej instancji – która to ocena doprowadziła go do wniosku o konieczności uniewinnienia oskarżonego. Chociaż Sąd Najwyższy nie jest właściwym podmiotem do czynienia ustaleń faktycznych, to władny jest ocenić prawidłowość zastosowania wskazań dotyczących sposobu dokonywania swobodnej oceny dowodów, a wynikających z art. 7 k.p.k. Nie jest bowiem celem postępowania kasacyjnego wskazywanie czy dowody przemawiają za winą osoby oskarżonej, czy też nie, a jedynie wskazanie ewentualnego rażącego naruszenia prawa i jego wpływu na treść wyroku. Zasada swobodnej oceny dowodów, leżąca u podstaw prawidłowego wyrokowania, nie może prowadzić do dowolności ocen i takiego wyboru dowodów, którego prawidłowości nie dałoby się skontrolować

w trybie apelacyjnym. Ustalenia faktyczne tylko wtedy nie wykraczają poza ramy swobodnej oceny dowodów, gdy poczynione zostały na podstawie wszechstronnej analizy przeprowadzonych dowodów, których ocena nie wykazuje błędów natury faktycznej czy logicznej, zgodna jest ze wskazaniami wiedzy i doświadczenia życiowego, odzwierciedleniem czego winno być uzasadnienie wyroku. Oczywiście Sąd odwoławczy ma prawo orzec w sposób odmienny w stosunku do rozstrzygnięcia Sądu I instancji – i jak w niniejszej sprawie – uniewinnić oskarżonego, jeśli dojdzie do przekonania, że komplet zebranych dowodów nie pozwala przypisać oskarżonemu winy w zakresie zarzucanego mu czynu. Wówczas sąd odwoławczy winien podać w uzasadnieniu, czym kierował się wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji sąd uznał za zasadne albo niezasadne, przy czym w takim wypadku jego uzasadnienie w odniesieniu do dokonanych zmian powinno spełniać wymogi stawiane uzasadnieniom wyroków sądów pierwszej instancji.

W niniejszej sprawie Sąd odwoławczy tylko pozornie wywiązał się z tego obowiązku w sytuacji, gdy zakwestionował stanowisko Sądu Rejonowego w Malborku i odmiennie ocenił wypełnienie przez oskarżonego ustawowych znamion przestępstwa. Lojalnie trzeba przyznać, że rozważania Sądu II instancji co do braku podstaw do przypisania oskarżonemu przestępstwa z art. 297 § 1 k.k. są stosunkowo obszerne. Należy też zgodzić się z tym Sądem w zakresie, w jakim przedstawia poglądy doktryny i orzecznictwa odnośnie do sposobu wykładni ustawowych znamion tego czynu. Następnie Sąd podniósł argumenty, które budzą przynajmniej częściowo wątpliwości, a mianowicie – *„W ocenie Sądu odwoławczego, wyjaśnienia składane przez oskarżonego w toku całego postępowania są konsekwentne i wprost wskazują, że w dacie składania wniosku o pożyczkę (tj. w dniu 10 października 2018 r.) w zakresie jej przeznaczenia, oskarżony miał zamiar rozwijać swoją działalność poprzez zakup auto-lawety oraz dwóch przyczep. Brak dowodów skutecznie obalających prawdziwość tych twierdzeń nie pozwala na przyjęcie, że złożony wniosek poświadcza nieprawdę w rozumieniu art. 297 § 1 k.k. Jakkolwiek zatem późniejsze zachowanie oskarżonego, wokół którego skupiają się rozważania Sądu Rejonowego, może świadczyć o tym, że pożyczka nie została w całości wydatkowana zgodnie z jej przeznaczeniem, to jednakże okoliczność taka nie może automatycznie prowadzić do wniosku, że intencja taka (tj. wydatkowania pożyczki*

niezgodnie z deklarowanym we wniosku celem) towarzyszyła oskarżonemu już w dniu 10 października 2018 r., to jest w dacie złożenia wniosku o udzielenie pożyczki. Przypisany oskarżonemu występki z art. 297 § 1 k.k. ma charakter formalny, zaś jego dokonanie następuje w chwili, gdy sprawca w szczególności przedłoży podrobiony, przerobiony, czy też - jak miało to mieć miejsce w rozpoznawanej sprawie, mając na uwadze treść zarzuczonego oskarżonemu i przypisanego mu przez Sąd Rejonowy czynu - poświadczający nieprawdę dokument, tj. w rozpoznawanej sprawie - wniosek o udzielenie pożyczki, w którym oskarżony poświadczyc miał <<nieprawdę w ten sposób, że we wniosku przedłożonym w banku zamieścić informację, iż pozyskaną kwotę przeznaczy na zakup lawety i dwóch przyczep w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a w rzeczywistości przeznaczył tę kwotę na inne cele, przy czym nieprawdziwa informacja, którą oskarżony zawarł we wniosku, miała istotny wpływ na przyznanie wnioskowanej dotacji>> (...). W ocenie Sądu odwoławczego, zamiar oskarżonego winien być ustalany na moment popełnienia czynu na podstawie wszelkich okoliczności natury podmiotowej i przedmiotowej. Późniejsze zachowanie oskarżonego, jakkolwiek może być w pewnych sytuacjach pomocne dla oceny zamiaru na dzień popełnienia przestępstwa, to nie może automatycznie prowadzić do wniosku, że konkretny zamiar towarzyszył mu już wcześniej”.

Trafnie zarzucono w kasacji, że Sąd odwoławczy ocenił wyjaśnienia oskarżonego i dokumentację Banku zawierającą historię transakcji na rachunku oskarżonego P. S. w okresie istotnym dla ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie, z naruszeniem zasady z art. 7 k.p.k. Zarzucił również skarżący, że Sąd II instancji z naruszeniem zasad logiki i doświadczenia życiowego analizował postępowanie oskarżonego po złożeniu wniosku o pożyczkę, ustalając jego motywację podczas składania wniosku o udzielenie pożyczki. Nie bez racji podniósł pełnomocnik w kasacji, że w sytuacji, „gdy w sprawie ocenia się stronę podmiotową przestępstwa (zamiar), zachowanie po popełnieniu czynu zabronionego co do zasady wpływa na ocenę uprzedniego zachowania osoby, ponieważ pozwala na ustalenie motywacji ze względu na którą działania były podejmowane. Nie ma możliwości, aby stronę podmiotową, w sytuacji gdy osoba kwestionuje swój zamiar, ustalać inaczej niż przez

pryzmat rzeczywistego zachowania się Oskarżonego, zarówno przed popełnieniem czynu zabronionego jak również po jego popełnieniu”.

Nie jest rzeczą Sądu Najwyższego dokonywanie analizy zebranych w sprawie dowodów pod kątem ewentualnego wypełnienia przez sprawcę ustawowych znamion zarzucanego mu przestępstwa. W kontekście ustaleń Sądu I instancji (wobec innej ich interpretacji przez Sąd odwoławczy), nie są bez znaczenia podniesione w kasacji argumenty pełnomocnika wskazujące na potrzebę krytycznego, logicznego i zgodnego z prawidłowym rozumowaniem podejścia do wszystkich dowodów, w tym wskazanych powyżej. W ocenie skarżącego, wyjaśnienia oskarżonego P. S. *„w zakresie zamiaru przeznaczenia środków i sposobu ich wydatkowania są całkowicie sprzeczne z obiektywnym źródłem dowodowym w postaci informacji z banku wraz z historią transakcji”.* Autor kasacji podniósł, że oskarżony wskazywał między innymi, iż kwotę 72.000 zł przekazał na terenie Niemiec handlarzowi pojazdów tureckiego pochodzenia, lecz został oszukany przez tę osobę. Dalej pełnomocnik podnosi – *„Zastanawiające jest, że nie posiada żadnych danych kontrahenta, żadnych rozmów, ani żadnych dokumentów potwierdzających zawarcie umowy i wpłatę zaliczki. (...) Już samym wyjaśnieniom ciężko zawierzyć, mając na uwadze zasady doświadczenia życiowego. Mało prawdopodobne jest, aby osoba prowadząca działalność gospodarczą, kupując pojazd i przekazując środki w kwocie 72 000 zł, nie zawarła żadnej umowy albo choćby, aby nie posiadała żadnych informacji na temat kontrahenta. (...) Z historii rachunku wprost wynika, że środki przeznaczane były na bieżące wydatki Oskarżonego, w ogóle niezwiązane z prowadzoną działalnością”.*

Jak powyżej podniesiono, to nie Sąd Najwyższy winien dokonać analizy dowodów zgromadzonych w sprawie i stwierdzić, czy oskarżony zrealizował znamiona zarzucanego mu czynu, czy też nie. Jest to zadanie w pierwszej kolejności Sądu pierwszej instancji lub - jak w niniejszym przypadku, wobec realiów procesowych – Sądu odwoławczego. Co do zasady należy zgodzić się z konstatacją Sądu Okręgowego w Gdańsku, że *„zamiar oskarżonego winien być ustalany na moment popełnienia czynu na podstawie wszelkich okoliczności natury podmiotowej i przedmiotowej”.* Nie budzi też większych kontrowersji stanowisko, iż *„późniejsze zachowanie oskarżonego, jakkolwiek może być w pewnych sytuacjach pomocne dla*

oceny zamiaru na dzień popełnienia przestępstwa, to nie może automatycznie prowadzić do wniosku, że konkretny zamiar towarzyszył mu już wcześniej” - rzecz jednak w tym, iż Sąd II instancji w tym przypadku wykazał niekonsekwencję i praktycznie sam sobie zaprzeczył. W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w Malborku bynajmniej nie przyjął automatycznie takiego założenia, że owe „późniejsze zachowania” P. S. świadczą o jego zamiarze popełnienia przestępstwa w chwili złożenia wniosku z deklaracją, iż pożyczka zostanie przeznaczona na rozwój przedsiębiorstwa zgodnie z profilem prowadzonej działalności. Natomiast mimo deklaracji, że dla ustaleń co do zamiaru mogą być pomocnymi „wszelkie okoliczności natury podmiotowej i przedmiotowej”, a także „późniejsze zachowanie oskarżonego”, to w rzeczywistości Sąd odwoławczy zajął odmienne stanowisko.

Zarówno w orzecznictwie, jak i w literaturze prawniczej podnosi się, że przy ustalaniu zamiaru sprawcy oszustwa kredytowego, który nie przyznaje się do popełnienia tego czynu, należy mieć na uwadze całokształt okoliczności, na podstawie których można bez ryzyka błędu wyprowadzić wnioski, dotyczące realności wypełnienia zobowiązań złożonych przez sprawcę pracownikowi instytucji kredytowej, a w szczególności zabezpieczenia jego spłaty, wynikającej z możliwości finansowych i skali obciążeń sprawcy, maskowanej złożonymi przez niego nierzetelnymi oświadczeniami (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 1974 r., IV KR 177/74, OSNKW 1974, z. 12, poz. 122; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 18 czerwca 2002 r., II AKa 343/01, OSA 2003, Nr 2, poz. 7; Kodeks karny. Komentarz. V. Konarska – Wrzosek (red.), WKP 2023, komentarz do art. 297*).

W tym kontekście należy też zauważyć, że udowodnienie jakiegoś zagadnienia nie musi oznaczać, iż dane ustalenie powinno zawsze wynikać bezpośrednio z konkretnych dowodów. Może ono wypływać także z nieodpartej logiki sytuacji stwierdzonej konkretnymi dowodami, jeżeli stanowi ona oczywistą przesłankę, na podstawie której doświadczenie życiowe nasuwa jednoznaczny wniosek, że dana okoliczność faktyczna istotnie wystąpiła (*por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1973 r., III KR 243/73, OSNKW 1974, z. 2, poz. 33*).

Wszystkie powyższe okoliczności spowodowały, iż Sąd Najwyższy uznał za konieczne uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego

rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gdańsku w postępowaniu odwoławczym. Sąd Najwyższy nie przesądza kierunku przyszłego rozstrzygnięcia – nie można wykluczyć, że Sąd odwoławczy po raz kolejny uzna argumenty przedstawione w apelacji obrońcy za trafne i zasługujące na uwzględnienie. Niemniej jednak, w toku ponownego postępowania odwoławczego Sąd Okręgowy rozpozna obydwie apelacje (zarówno obrońcy, jak i pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego), będzie mieć też na uwadze argumenty przedstawione przez Sąd Najwyższy w niniejszym uzasadnieniu. W przypadku potrzeby sporządzenia uzasadnienia swego rozstrzygnięcia, przedstawi argumenty wyczerpująco, odpowiednio wnikliwie i w sposób świadczący o tym, iż wszystkie zarzuty poddał rzetelnej kontroli instancyjnej.

[J.J.]

[ms]

Andrzej Stępka

Dariusz Kala

Małgorzata Wąsek-Wiaderek